

לקראת שבת

עיונים וביאורים בפרשת השבוע

מתורת

הוד כ"ק אדמו"ר מליובאוויטש
זצוקלה"ה נבג"מ זי"ע

שנה ה' / גליון קנה

ערש"ק פרשת ויצא ה'תשס"ה

פתח דבר

בעזה"ת.

לקראת שבת קודש פרשת ויצא, הננו מתכבדים להגיש לקהל שוחרי התורה ולומדי', את הקונטרס 'לקראת שבת' (גליון קנה), והוא אוצר בלום בעניני הפרשה מתוך רבבות עניני חידוש וביאור שבתורת נשיא ישראל ומנהיגו, כ"ק אדמו"ר מליובאוויטש זצוקלה"ה נבג"מ זיע"א.

וזאת למודעי, שבדרך כלל לא הובאו הביאורים בשלימותם, ובאיזהו מקומן אף עברו עריכה קלה, ושגיאות מי יבין. ועל כן פשוט שמי שבידו הערה או שמתקשה בהבנת הביאורים, מוטב שיעיין במקורי הדברים (כפי שנסמנו בתוכן העניינים), שם נתבאר הדברים באריכות, במתיקות ובתוספת מראי מקומות.

* * *

ויה"ר שנזכה לקיום היעוד "כי מלאה הארץ דעה את ה' כמים לים מכסים", ונזכה לשמוע תורה חדשה, "תורה חדשה מאיתי תצא", במהרה בימינו ותיכף ומיד ממש.

בברכת שבתא טבא,
מכון אור החסידות

יוצא לאור על ידי
מכון אור החסידות

אה"ק:

ת.ד. 2033 כפר חב"ד 72915

טלפון: 03-9604-832 פקס: 03-9607-370

ארה"ב:

353 Kingston Ave., Brooklyn, NY 11213

(718) 732-9017

תוכן העניינים

מקרא אני דורש

ביאור דברי רש"י בטעם קריאת השם "ראובן" שאמרה לאה "ראו מה בין בני לבן חמי" בעוד שמפורש הטעם בקרא דהוא מפני ש"ראה ה' בעניי" – דבאמת הוי זה ביאור לטעם שבכתוב.

(ע"פ לקוטי שיחות חלק י עמ' 92 ואילך)

יינה של תורה

ביאור פרטי ההוראות שיש לכל אחד מישראל ללמוד בעבודתו את ה' מספור יציאת יעקב לחרן ועבודתו שם ופרטי המאורעות שהיו עמו.

(ע"פ לקוטי שיחות חלק ג עמ' 787 ואילך)

חידושי סוגיות

יקשה בדברי הרמב"ם דהותרה יציאה מא"י לג' דברים מעובדא דר' אסי, ויקדים סתירה בדברי חז"ל בפרשתנו גבי יציאה מא"י / יסיק דבמקום שיוצאין ע"מ ללות הנכנס לא חשיב יציאה מעיקרא ואי"צ אפי' להיתר יציאה.

(ע"פ לקוטי שיחות חלק כה עמ' 150 ואילך)

הוספה – דרכי החסידות

אגרת קודש מכ"ק אדמו"ר מוהריי"צ מליובאוויטש נ"ע אודות מעלת נשמות ישראל.

(תרגום חפשי מאגרות קודש חלק ה עמ' רמו)

מקרא אני דורש

”ראה ה’ בעניי”; ראו מה בין בני גו”

ביאור דברי רש”י בטעם קריאת השם ”ראובן” שאמרה לאה ”ראו מה בין בני לבן חמי” בעוד שמפורש הטעם בקרא דהוא מפני ש”ראה ה’ בעניי” – דבאמת הוא זה ביאור לטעם שבכתוב

א. ”ותהר לאה ותלד בן, ותקרא שמו ראובן, כי אמרה: כי ראה ה’ בעניי, כי עתה יאהבני אישי” (פרשתנו כט, לב). ופירש רש”י: ”רבותינו פירשו: אמרה ראו מה בין בני לבן חמי [=עשו], שמכר הבכורה ליעקב, וזה [=ראובן] לא מכרה ליוסף ולא ערער עליו, ולא עוד שלא ערער עליו אלא שביקש להוציאו מן הבור”.

והנה, מקור דברי רש”י הוא בכללות בדברי הש”ס (ברכות ז, ב); אבל, הרי ידוע שרש”י מביא מדברי חז”ל רק הנוגע לפשוטו של מקרא, ובנידון דידן לכאורה דרשת חז”ל היא היפך מפשוטו של מקרא:

הכתוב אומר במפורש ”ותקרא שמו ראובן, כי אמרה כי ראה ה’ בעניי כי עתה יאהבני אישי” – והיינו, שזהו הטעם לשם ”ראובן” – ואיך איפוא אפשר לומר שהטעם לשם ”ראובן” הוא טעם אחר לגמרי (”ראו מה בין בני לבן חמי”)?!

ב. ובאמת שהאריכו בביאור הענין, במפרשי הש”ס ובמפרשי רש”י (וכן במפרשי המדרש –

בראשית רבה פע”א, ג).

יש מפרשים (מהרש"א ועוד), שלפי הטעם המפורש במקרא, הרי שמוסברים רק האותיות "ראו" שבשם "ראובן" – שהם על שם הראי' – אבל לא מפורשות האותיות "בן" שבסוף השם; ולכן אמרו חז"ל טעם נוסף, שהוא מסביר גם את האותיות "בן": "ראו מה בין בני לבן חמי".

ויש שהוסיפו (יפה תואר ונוד הקודש לב"ר שם), שגם האותיות "ראו" אינם מוסברים כל כך – כי לפי הטעם "כי ראה ה' בעניי" הי' צריך לומר "ראה" בלשון יחיד, ולא "ראו" בלשון רבים; ולכן אמרו חז"ל את הטעם "ראו מה בין בני כו", שלפיו מובן הטעם שנאמר "ראו" בלשון רבים.

אבל, קשה לפרש שרק זה מה שגרם לרש"י, בדרך הפשט, להביא את דברי חז"ל – כי:

אם נאמר שהוקשה לרש"י שאין האותיות דומים לגמרי להטעם – הרי מעין זה הוא גם בהשם הבא: "ותאמר כי שמע ה' כי שנואה אנכי ויתן לי גם את זה ותקרא שמו שמעון" – שגם שם, הרי הטעם "שמע" מתאים דוקא לאותיות "שמע", ואינו מסביר את האותיות "ון". וגם הניקוד של "שמעון" (השי"ן בחידיק) שונה לגמרי מהניקוד של התיבה "שמע" (הש"ין בקמץ); ובכל זאת, לא פירש רש"י שם כלום.

ובכלל, בדרך הפשט משמע שאין הכרח שאותיות השם תהיינה בדומה ממש להאותיות שבטעם השם, אלא רק לתוכן הטעם. וכדמוכח משם "בבל" – שהוא "כי שם בלל ה' שפת כל הארץ" (נח יא, ט); וכהנה רבות. הרי שלא צריך להיות דמיון מוחלט!

ובנידון דידן בפרט יש להעיר, שעל קושיית המהרש"א מה ענין האותיות "בן" לפי הטעם המפורש במקרא – יש לומר בפשטות (וכ"כ הרש"ש לב"ר שם), ש"בן" הוא קיצור של תיבת "בעניי", ויתפרש: "כי ראה (ראו) ה' בעניי (בן)".

ומלבד זאת, הרי לפי זה יקשה על הפסוק עצמו (וכמו שהקשה הפני יהושע): אם אכן הטעם שבמקרא אינו מספיק כדי להסביר את כל האותיות שבשם "ראובן" – ודוקא הטעם שבחז"ל הוא המיישב היטב אותיות אלו, מדוע איפוא נקט הכתוב גופא דוקא את הטעם שאינו מספיק ("כי ראה ה' בעניי"), ולא נקט את הטעם השלם שהביאו חז"ל ("ראו מה בין בני לבן חמי")?

ג. והנה במשכיל לדוד (ועוד) פירש, שמתוך הכתוב גופא יש הוכחה שיש טעם נוסף לשם "ראובן" – מלבד הטעם שבפסוק עצמו. כי, בכל השבטים נאמר קודם כל הטעם לשם ורק אחר כך השם עצמו – וכמו "ותאמר כי שמע ה' כי שנואה אנכי . . ותקרא שמו שמעון"; אולם כאן אצל ראובן שונה הסדר, ונאמר קודם כל השם עצמו: "ותקרא שמו ראובן", ורק אחר כך הטעם: "כי אמרה כי ראה ה' בעניי".

לקראת שבת

ז

ומשינוי סדר זה למדנו, שבכל השבטים הי' השם תוצאה של הטעם שבפסוק, שבגלל הטעם – לכן נקרא בשם זה, ומטעם זה הכתוב מקדים את הטעם ורק אחר כך את השם שהוא תוצאה של הטעם; אולם בשם ראובן, הי' השם קיים עוד קודם שאמרה "כי ראה ה' בעניי" – והיינו, שבתחילה קראה שמו ראובן, ורק אחר כך הוסיפה "כי ראה ה' בעניי" – וזה מוסבר לפי הטעם שבחז"ל, שבאמת יש טעם קודם לשם "ראובן", עוד "לפני" הטעם שמפורש במקרא.

אבל גם פירוש זה אינו מספיק בדעת רש"י, היינו בדרך הפשט, כי:

לשון הפסוק כאן, אצל ראובן, ברור ומפורש – "ותקרא שמו ראובן, כי אמרה כי ראה ה' בעניי", שזהו הטעם לשם ראובן [ובפסוק כאן כשלעצמו הרי אין הוכחה שיש טעם נוסף];

ואיך אפשר רק בגלל דיוק צדדי, שינוי הסדר בפסוקים הבאים (שעדיין לא למדנו) – לשנות את כל משמעות הפסוק כאן מן הקצה אל הקצה?!

[וגם: אם אכן זו ראיית רש"י – הי' לו לפרש זאת רק לאחר שנלמד את הפסוקים הבאים ונבחינן בשינוי הסדר, ולא בפסוק כאן שהוא כשלעצמו מובן שפיר].

ד. ולכן יש לפרש כפשטות הענין (וקצת מעין זה מבואר בכמה מפרשים), שאין כוונת רש"י לומר שחז"ל באו להוסיף טעם – מלבד הטעם המפורש במקרא, אלא כדיוק לשון רש"י: "רבתינו פירשו", היינו, שפירוש חז"ל בא לפרש, לתרץ הדורש ביאור בהטעם שבכתוב גופא. כלומר: הטעם שמביא רש"י, "ראו מה בין בני לבן חמי", אינו הסבר נפרד מהטעם שכתוב בתורה – אלא הוא בא בהמשך אליו, כדי להסביר אותו וליישבו.

והביאור בזה:

הטעם המפורש במקרא לקריאת שמו של ראובן, "כי ראה ה' בעניי כי אתה יאהבני אישי", בכללות הוא מובן בפשטות: מטבע בני אדם שהולדת בן לאשה מעורר בבעלה רגש של קירוב ואהבה יתירה אלי'. אמנם בנידון דידן אינו חלק כל כך:

הרי, החסרון באהבת יעקב את לאה הי' מפני אהבתו היתירה לרחל. ואם כן, מדוע חושבת לאה שבעלה יאהב אותה מעתה בזכות בנה? יתכן כי גם "עתה", כשילדה לאה בן ליעקב, לא ישתנה בו הרגש עד כדי כך ש"יאהבני אישי", ובפרט שגם רחל (אשתו העיקרית של יעקב) עתידה להוליד לו בן! [ולמעשה נישאה ליעקב קודם רחל, ואין חידוש בזה שילדה קודם לרחל].

זאת ועוד: הרי יתכן שבנה זה של לאה לא ילך בדרך הטוב והישר, ואז לא יגרום ל"יאהבני אישי", ואדרבה, הוא עלול לגרום נטי' הפכית! ומה גם שלגבי ראובן יש מקום לחשש זה במיוחד, שהרי הן בנו הראשון של אברהם (ישמעאל) והן בנו הראשון של יצחק (עשו) היו רשעים!

לקראת שבת

ה. ולכן מפרש רש"י: "רבותינו פירשו ראו מה בין בני לבן חמי שמכר הבכורה ליעקב וזה לא מכרה ליוסף", והיינו, שבאמת הכתוב אומר דרשוני, שיש טעם מוקדם לזה בקריאת שם ראובן, המבאר מעלתו של הבן: "ראו מה בין בני לבן חמי", ובמילא מובן בטחונה של לאה ש"ראה ה' בעניי כי עתה יאהבני אישי".

והיינו: הבטחון של לאה ש"עתה יאהבני אישי" – הוא מפני שהיא ילדה את הבן הבכור ליעקב. ובהתאם לכך מדגיש רש"י את המעלה המיוחדת של ראובן בנוגע לענין הבכורה [אף שהיו לראובן מעלות נוספות, כמו זה שלא פשט ידו בגזל (פרשתנו ל, יד ובפרש"י)], שעשו מכר את בכורתו וזלזל בה ואילו ראובן לא הסכים למכור את בכורתו – ועל סמך זה ידעה שבן זה יהי' בכור נאמן לאביו יעקב [שלא כישמעאל ועשו], ובזכותו יאהב אותה יעקב, "יאהבני אישי".

ועוד הוסיפה לאה – שלא זו בלבד שבן זה יהי' בכור נאמן לאביו, אלא שהוא יתנהג כראוי לבנה של רחל – שאותה אהב יעקב בחיבה יתירה – שלמרות שיעקב נטל את הבכורה מראובן ונתנה ליוסף, בכל זאת "לא ערער עליו, ולא עוד אלא שביקש להוציאו מן הבור"; וזה מוסיף במעלתו של בן בכור זה, שבזכותו "יאהבני אישי".

יינה של תורה

פרטי המאורעות דיעקב – בחייו של כאו"א

ביאור פרטי ההוראות שיש לכל אחד מישראל ללמוד בעבודתו את ה' מספור יציאת יעקב לחרן ועבודתו שם ופרטי המאורעות שהיו עמו

א. יעקב אבינו נקרא "בחור שבאבות" (ב"ר פע"ו, א). אחת מעניני השלימות שבו לגבי אבותיו אברהם ויצחק היא: "אברהם, יצא ממנו ישמעאל; יצחק יצא ממנו עשו" (פסחים נו, א). היינו שמדרגות הקדושה שלהם לא הגיעו לכל צאצאיהם. בשונה מיעקב עליו נאמר "שהיתה מיטתו שלימה", כל בניו היו שלמים, לפי שכולם קיבלו את מדרגות הקדושה דיעקב.

וזהו גם הביאור במאמר הגמרא (ב"מ פ"ד, א) "שופרי' דיעקב מעין שופרי' דאדם הראשון": אדם הראשון כלל בקרבו את נשמות כל הדורות, ולכן מעשיו נוגעים ומשפיעים על כללות המין האנושי (וזהו הטעם שמצינו צדיקים ש"מתו בעטיו של נחש" (ב"ב יז, א), היינו שנסתלקו מן העולם רק בגלל חטאו של אדם הראשון. דמכיון שנשמותיהם כלולות בו, לכן מעשיו משפיעים עליהם ג"כ). וכמו"כ לגבי יעקב שהיה "מעין שופרי' דאדם הראשון": אף הוא כלל בקרבו את נשמות כל הדורות, ומעשיו הטובים נמשכים לכל יוצאי חלציו – מיטתו שלימה.

עפ"ז מובן שכל פרטי המאורעות שמספרת התורה אודות יעקב אבינו מהווים הוראת דרך ונתינת כוח בעבודת ה' לנשמותינו, במידה רבה יותר מהמאורעות הקשורים עם אברהם ויצחק.

ב. בפרשת ויצא מספרת התורה שיעקב הלך מארץ ישראל (באר שבע) לחרן, אל לבן, ושבתחילת הליכתו מארץ ישראל, מיד אירע "ויפגע במקום וגו'"; "לאח"ז מסופר אודות בואו אל לבן, שיעקב עבד אצלו עשרים שנה, ושהתחתן והעמיד את השבטים; חזרתו מחרן לארץ ישראל, ושבעת חזרתו פגעו בו "מלאכי אלקים".

כאמור לעיל, כל פרטי מאורעות אלו דייעקב, הם הוראה, וישנם אצל כל ישראל:

תפקידו של כאו"א מ"א ישראל הוא לצאת מ"ארץ ישראל", "אהלי שם ועבר" – לצאת מד' אמות של תורה, כדי שהלימוד יביא לידי מעשה – ללכת ל"חרן", "חרון אף של מקום בעולם" (פרש"י ס"פ נח), כלומר, אל הלהט והחיות ("קאָך") של העולם, ושם להתעסק עם "לבן הארמי", ולהוציא ממנו את ניצוצות הקדושה הנמצאים אצלו, ודוקא שם יתקיים ביהודי זה "מטתו שלימה".

וכאשר מתנהגים כך – אזי ההליכה לחרן אינה ירידה אמיתית, אלא אדרבה – "ויפרוץ האיש מאד מאד", וזכים להצלחה רבה הן בגשמיות והן ברוחניות, וכאשר שבים לאחרי כן לארץ ישראל, אזי – כסיום הכתוב – "ויפגעו בו מלאכי אלקים".

וכפי שמדייק בזהר (ח"א קסה, א), שכאשר יצא יעקב ללכת לחרן, קודם שעבד בחרן והוליד את השבטים – הנה אף שלמד הרבה תורה בבית עבר, נאמר בכתוב "ויפגע במקום", הי' עליו לבוא ולחפש את ה"מקום", גילוי אלקות, וגם אז הראו לו את הגילוי רק בחלוס; אבל לאחר שכבר הי' בחרן ומילא שם את שליחותו, הוא עבד שם, התחתן ושבע עם השבטים – אזי נאמר "ויפגעו בו מלאכי אלקים", ש"מלאכי אלקים", עם הקב"ה כביכול (ראה זח"ג רחצ, א), ביקשו לפגוש בו (ואף שהמדרש (ב"ר ס"פ ויצא) מפרש ש"מלאכי אלקים" היינו ששים ריבוא או ק"כ ריבוא מלאכים, מ"מ הזהר, פנימיות התורה, מגלה את פנימיות הענין – שהקב"ה עצמו נגלה אליו); ונוסף על זה, הי' גילוי זה לא בחלוס אלא בהקיץ.

וכן הוא בכאו"א מ"א ישראל:

כל זמן שהוא בארץ ישראל, הוא מסוגר בעניני הקדושה הפרטיים שלו, ומתעסק עם עצמו בלבד – הנה ככל שתגדל מעלתו, אינו יכול להגיע למדריגה ולרוממות שמגיע אלי' ע"י הליכתו ל"חרן", לפעול בעולם, לקרב יהודים ולעשות יהודים.

ומיד כאשר יהודי יוצא מארץ ישראל כדי לפעול בעולם, עם יהודים נוספים, נותנים לו כח מלמעלה – שזהו "ויפגע במקום" – כדי שיוכל למלא את שליחותו. ולאחרי שמלא את שליחותו, אזי ממשך ע"י עבודתו אור נעלה יותר – האתערותא דלעילא הנעלית שבאה לאחרי האתערותא דלתתא – "ויפגעו בו מלאכי אלקים".

חידושי סוגיות

ביוצא מא"י לקראת אביו או אמו

יקשה בדברי הרמב"ם דהותרה יציאה מא"י לג' דברים מעובדא דר' אסי, ויקדים סתירה בדברי חז"ל בפרשתנו גבי יציאה מא"י / יסיק דבמקום שיוצאין ע"מ ללות הנכנס לא חשיב יציאה מעיקרא ואי"צ אפי' להיתר יציאה

"ויפגעו בו מלאכי אלקים"; "מלאכים של ארץ ישראל באו לקראתו ללותו לארץ"
(פרשתנו לב, ב. ובפרש"י)

א.

יקשה בדברי הרמב"ם דהותרה יציאה מא"י לג' דברים מעובדא דר' אסי,
ויקדים סתירה בדברי חז"ל בפרשתנו גבי יציאה מא"י

כ' הרמב"ם (הל' מלכים פ"ה ה"ט): "אסור לצאת מארץ ישראל לחוצה לארץ לעולם אלא ללמוד תורה או לישא אשה או להציל מן העכו"ם ויחזור לארץ". ומשמע, דבשום פנים ליכא דרך אחרת שיותר לצאת לחו"ל לבד מג' דברים הנ"ל.

ולכאורה קשה, דמצינו להדיא בש"ס (קידושין לא, ב) ¹ "מעשה רב" בעובדא דרב אסי שיצא לחו"ל לקראת אמו, וכ' ע"ז מפורש במאירי (קידושין שם), ד"מותר לצאת מארץ ישראל לחוצה לארץ לקראת אביו או לקראת אמו וכן לשאר מיני כבוד".

שם ד"ה נתרצית. וראה אנציקלופדי' תלמודית ערך
א"י ע' רכד. וש"נ.

1) וראה גם ירושלמי ברכות פג"ה א. שביעית
פ"ו ה"א. נזיר פ"ז ה"א, חדא"ג מהרש"א קידושין

לקראת שבת

ונראה לתווך דברי המאירי עם לשון הרמב"ם דאין היתר יציאה מלבד בג' דברים הנ"ל², ע"פ מה שמצינו בפרש"י בפרשתנו, כמשי"ת להן ב' גדרים כלליים ביוצא מא"י.

הנה, בסוף פרשתנו (לב, ב) נזכר בכתוב גבי ביאת יעקב לארץ "ויפגעו בו מלאכי אלקים", ודרשו ע"ז בחז"ל (ראה תנחומא (ותנחומא באבער) וישלח ג. תנחומא באבער וישב ב. וראה גם מדרש לקח טוב עה"פ), והביאו רש"י על הכ', שהיו אלו "מלאכים של ארץ ישראל באו לקראתו ללותו לארץ". ומפשטות ל' חז"ל נראה דהמקום שבאו לקראתו הי' בחו"ל³, עוד קודם שנכנס לא"י.

לפום ריהטא מצינו בזה סתירה בחז"ל, דעל הכתוב "והנה מלאכי אלקים עולים ויורדים בו" גבי יציאת יעקב מא"י דריש פרשתנו (כח, יב), איתא ברז"ל (ב"ר פס"ח, יכ"ד): "מלאכים שהם מלוין את האדם בארץ ישראל אין מלוין אותו בחוצה לארץ". וברש"י על הכתוב הנ"ל נתפרש עוד יותר: "מלאכים שליווהו בארץ אין יוצאין חוצה לארץ, ועלו ברקיע וירדו מלאכי חו"ל ללותו"⁵. ועפ"ז תימה, אמאי בשו"ב לא"י מצינו להדיא שיצאו מלאכי א"י לחו"ל ע"מ ללותו בכניסתו, כדלעיל.

ב.

בגו"א (שם לב, ב) כ' ליישב, דיציאת מלאכי א"י שבסוף הפרשה היתה "לקראתו לשמור אותו", היינו שהוא ע"מ לסייע בידו ולשומרו שלא ימנע מליכנס לא"י⁷, דשמירה זו (ע"מ

ויפגעו "מלאכי ארץ ישראל יצאו לקראתו" וכלי התיבות "ללותו לארץ". ועד"ז בד"ה מחנים "יצאו לקראתו". וכ"ה בדפוס שני דפרש"י – בב' הד"ה דפרש"י. אבל בדפוסים הנפוצים, וכן בדפוס ראשון וכו"כ כת"י רש"י (שתח"י) הוא כבפנים. אלא שבכמה כת"י בד"ה ויפגעו "באו ללותו בארץ" (כלי תיבת "לקראתו"). ובא' מכת"י רש"י שתח"י: באו לקראתו לחוצה לארץ. וראה לקמן הערה 7.

(4) כב"ר לפנינו איתא רק סיום הענין "עולים אותם שליוו אותו בארץ ישראל יורדים אלו שבחוצה לארץ". והגירסא שבפנים היא בב"ר (פס"ח יח) הנדפס עם פ"י יפה תואר (השלם). ובכר הוצאת תיאודור-אלבק. יל"ש כאן עה"פ.

(5) ובתנחומא באבער וישב שם: שאין המלאכים הממשיך בארץ ישראל משמשיך בחוצה לארץ ולא של חוצה לארץ בארץ ישראל.

(6) וראה גם מ"ש בר"פ וישלח.

(7) להעיר מהגירסא בא' מכת"י רש"י (שתח"י) בסוף ד"ה מחנים "ושל א"י שבאו לקראתו כדי ללותו לארץ ישראל שילך בשלום"

(2) כדי שלא לאפושי במחלוקת אשר הרמב"ם לא ס"ל כהמאירי, אף שלדעת השאלות (שאלתא ק"ג) אף לשאר מצות מותר – ראה תוס' ע"ז יג, א: בכורות כט, א ד"ה היכי אזיל.

(3) ראה רמב"ן כאן "שעדיין לא הגיע יעקב לארץ ורחוק הי' משם כו". ברא"ם כאן דוחה פירוש הרמב"ן וס"ל שהי' בא"י, אבל מהשקו"ט במפרשי רש"י (גו"א ועוד) מוכח שדעתם שזה הי' בחו"ל. וכן משמ"ע בפרש"י ד"ה מחנים (ועד"ז בתנחומא שם) "שתי מחנות של חוצה לארץ שבאו עמו עד כאן" ושל ארץ ישראל שבאו לקראתו. ודלא כבמדרש לקח טוב כאן "מחנה המלאכים שבאו עמו מחוץ לארץ ומחנה המלאכים שפגעו בו בכניסתו לארץ ישראל", וראה ס' זכרון על פרש"י "ופגעו בו וחזרו עמו". וצ"ע ביריעת שלמה (להמהרש"ל) סוף פרשתנו "כי מיד שעקר יעקב ממקומו לילך לביתו לא"י אז הלכו עמו מלאכים של א"י ופסקו ממנו מלאכי חו"ל". וראה המשך פירוש הגר"א (שהובא לקמן בפנים).

ולהעיר שברמב"ן כאן מעתיק לשון רש"י שבר"ה

לקראת שבת

יג

לסייעו ליכנס) ודאי מוטל על מלאכי א"י (משא"כ שמירת מלאכי חו"ל שליווהו עד בואו לא"י היתה רק "שלא יגיע לו נזק אחר", ואינה קשורה לכניסתו לארץ).

אמנם, תירוץ זה אינו מחוור, דכיון שאף כשנתקרב לא"י עדיין היתה הליכתו באותה הדרך שהלך בה ע"ע מחו"ל לא"י⁸, ובדרך זו הלא שמרוהו כבר מלאכי חו"ל מכל דבר, מפני מה הוצרך עתה לשמירה חדשה, הא מלאכי חו"ל ששומרים אותו בלאו הכי מכל דבר ודאי ישמרוהו מכל מניעה עד שיכנס לא"י. ולכך נראה להכריח דלא היתה זו לוי' לשם שמירה, רק הי' ענין של כבוד⁹ בלבד, שכיבדוהו מלאכי א"י בלוי'.

והדרא קושיין לדוכתא, מהו שיצאו מלאכי א"י לחו"ל (בדבר שאינו מוכרח כמו שמירה) רק מפני כבוד יעקב, נגד הכלל הנ"ל בחז"ל ד"אין יוצאים חוצה לארץ¹⁰.

וּמַמָּה שרש"י לא הזקיק עצמו ליישב הסתירה בלשונוותיו מריש הפרשה לסופה, אף שהקושיא לנגד העיניים היא עומדת, על כרחק צ"ל דקושיא מעיקרא ליתא, כמשי"ת].

ג.

יסיק דבמקום שיוצאין ע"מ ללות הנכנס לא חשיב יציאה מעיקרא ואי"צ אפי' להיתר יציאה

ולזה נראה ליישב בדרך מחודשת, דשאני הליכת יעקב שבסוף הפרשה שהיא בגדר אחר לגמרי. דדוקא בהליכתו הראשונה שהיתה לצאת מא"י לחו"ל איכא להכליל הנ"ל שאין יוצאים מלאכי א"י, דכיון שביציאה מן הארץ עסקינן, א"א למלאכים הללו להיות שותפים ביציאה זו מן הארץ לחו"ל. משא"כ בסוף הפרשה, דמיירי בשיבת יעקב ע"מ ליכנס לארץ, יכלו (ואולי – הוכרחו) להצטרף עמו בכניסתו (ע"י שיצאו קמעא מן הארץ) ע"מ "ללוותו לארץ", די"ל שבאופן זה לא הויה כלל בגדר דיציאה מן הארץ, דיציאה שע"מ ליכנס עמו לאו יציאה אקרי. ולכך אינו נגד הכלל הנ"ל, ואי"צ לטעם מיוחד להתיר יציאה זו.

ובזה מצינו ליישב דברי הרמב"ם הנ"ל מעובדא דר' אסי, דהרמב"ם מיירי לענין יציאה שהיא מותרת, וזהו שכי' דיציאה לא הותרה אלא לג' דברים הנ"ל. משא"כ בהא דיוצא לקראת

למה לא ירדו תחלה מלאכי חו"ל ואח"כ יעלו מלאכי א"י "דכיון דמלאכי חו"ל גריעי ממלאכי א"י אין להם רשות להראות ממשלה לפניהם ברשותם ואם היו יורדין הי' נראה הוראת ממשלה שבאין ללות ולשמור ולכך עלו תחלה של א"י, משא"כ בסוף הפרשה "שהיו נמצאים שם ב' המחנות יחד . . . מלאכי א"י דעדיפי יכולים להראות גדולה לפני אותם דחו"ל" (וראה עד"ז תי' הא' בנחלת יעקב לפרש"י סוף פרשתנו).

(8) ראה ס' זכרון שהובא לעיל הערה 3.
(9) ראה דברי דוד (להט"ז) ריש פרשתנו (כח, יג).
אמנם הוא פי' זה (גם) בהמלאכים ש"עולים ויורדים" (כח, יב) ש"לא הי' בשביל שמירה שהקב"ה שמרו כו' אלא הלוי' בשביל כבוד". אבל בגו"א, משכיל לדוד ועוד שם – שמה שה' נצב עליו לשמרו הי' כי המלאכים של א"י עלו לרקיע ועל אותה שעה לפני שירדו מלאכי חו"ל, נאמר והנה הי' נצב עליו לשמרו.
(10) במשכיל לדוד לפרש"י שם (כ"ח, יב) מבאר

לקראת שבת

אביו ואמו אין אנו זקוקים להיתר, שנאמר שיציאה זו מותרת היא, דהיכא שיוצא ע"מ ללות אביו או אמו וליכנס עמהם לארץ לאו שמה יציאה, ואי"ז היתר יציאה לחו"ל רק אין עליו שם יציאה מעיקרא.

פירוש, דבג' דברים שמנה הרמב"ם, ללמוד תורה או לישא אשה או להציל מן העכו"ם, תכלית היציאה ומטרתה היא לעשות מצוות ופעולות בחו"ל (וע"פ רוב אינו לזמן קבוע ומוגבל¹¹), ושפיר יציאה לחו"ל שמה, ולכך הוא בגדר "היתר". משא"כ היציאה לקראת אביו ואמו הבאים לא"י, אינה יציאה ע"מ להיות מחוץ לארץ, רק היא יציאה שכל כוונתה היא שבביל ארץ ישראל (העלי' לא"י), ולכן אינו בגדר יציאה מעיקרא.

[ומה שיש להקשות בזה, דלכאורה קודם מ"ת לא היו כלל לדיני יציאה מן הארץ, כמשנ"ת במ"א בארוכה¹² דלשיטת רש"י בזמן האבות לא הי' שייך כלל גדר איסור יציאה¹³ כיון שעדיין לא נתקדשה אז הארץ להבדל משאר ארצות¹⁴, ואף לא הי' בה דין בעלות, ולכך לא מצינו שיזוהרו האבות בזה אף שקיימו כל הדינים (ומה שכ' רש"י (תולדות כו, ב) גבי יצחק שנצטוה "אל תרד מצרימה" כיון ש"אתה עולה תמימה ואין חוצה לארץ כדאי לך"¹⁵, אינו מחמת שהחפצא דא"י היתה מובדלת אז בקדושתה, רק הוא מחמת¹⁶ שבארץ הי' שם שמים מורגל בפי הבריות ע"י אברהם, כמ"ש רש"י במ"א (ח"ש כד, ו), וא"כ, מ"ט גבי המלאכים כבר הי' לאיסור זה (והטעם הנ"ל שנזכר גבי יצחק לכאורה אינו במלאכים) –

יש לומר, דודאי בתוכנה ועניינה היתה א"י כבר מתחילתה "נחלת ה' מיוחדת לשמו" (ל' הרמב"ן בפ"י עה"ת אחרי יח, כח), ארץ ש"חפצי הבורא היו בה שהרי סולם (דחלום יעקב) שראשו מגיע השמימה הי' קבוע בה" (יראים השלם סי' תיג), וכשם ש"ביהמ"ק של מעלה מכוון כנגד ביהמ"ק של מטה" (פרש"י פרשתנו כח, יט ד"ה וזה שער השמים) שהוא בתמידיות, כ"ה מעין זה בכל א"י. ורק שעדיין לא הוקבעה קדושה זו בגוף הארץ דלמטה, היינו שלא היתה קביעות הקדושה בהחפצא דא"י¹⁷, ולכך אצל האבות למטה לא הי' שייך האיסור, משא"כ במלאכים דלמעלה כבר הובדלה הארץ¹⁸].

15) אבל זהו כלא במדרש (פס"ד, ג) "אף את אם יצאת לחוץ לארץ נפסלת".

16) ראה ג"כ לקמן הערה 18.

17) כמבואר בלקו"ש שם ע' 205 ואילך. ע"ש.

18) וי"ל כן גם בנוגע ליצחק שכיון שהי' עולה (ונתעלה כליל) להוי' (למעלה) – אין חו"ל (למעלה) ובדרך ממילא – למטה) ראוי' לו.

11) שלכן צ"ל בזה התנאי שע"מ לחזור לארץ כברמב"ם שם ותוס' ע"ז שם (ראה כס"מ לרמב"ם שם). ולהעיר מפרש"י ותוס' ר"י הזקן קידושין שם ד"ה נתרצית.

12) ראה לקו"ש חט"ו ע' 201 ואילך. וש"נ.

13) אבל ראה המקנה קידושין שם ד"ה אינו יודע.

14) ראה גם מלאכת הקודש (על פרש"י) פרשתנו

דרכי החסידות

אגרות קודש מכ"ק אדמו"ר מוהרי"צ
מליובאוויטש נ"ע בענייני עבודת השי"ת

מעלת נשמות ישראל

"... קלסתר פניו של אברהם ישנו רק אצל יצחק והוא העביר זאת ליעקב אבינו ובירושה
לכל ישראל, וזהו בנים אתם לה"א – שנשמות ישראל הם חלק מעצמות א"ס ב"ה"

ב"ה כ"ב טבת תש"א

ברוקלין

ידידי וו"ח אי"א מוה"ר מיכאל שי'

שלום וברכה!

מכתבו מחג הגאולה די"ט כסלו קבלתי היום והי' לי לעונג לקרא את מכתבו אשר ברגע
זו כאלו בעל השמועה עומד לפניו, אבל מדוע כה מקמץ בכתבו הן מעצמו, מה לומד בנגלה
ובדא"ח והן מידידינו אנ"ש שי'.

ידידי מתאונן שברוחניות חסרה שמחת הנפש וידידות. אצל חסידים לא הי' חסר אף
פעם ב"ה בשני דברים אלו, שמחת הנפש וידידות הם חסידישע אייגענשאפטען [=עסק'
חסידים] ולעולם ישנם במהותם ומציאותם, אלא שיש זמנים שהם מתעלמים וצריכים לגלותם
וההתגלות היא ע"י לימוד חסידות, והתבוננות מהו יהודי, הלימוד חסידות מגלה שמחת הנפש
וההתבוננות במעלת ישראל כפי שמורינו הבעש"ט נ"ע אומר.

לקראת שבת

בנים אתם לה' אלקיכם, בנוגע ליצחק כתוב "אלה תולדות יצחק בן אברהם אברהם הוליד את יצחק", יצחק הי' בן של אברהם, אך עדיין אין זה הכל, דהרי ישמעאל הי' ג"כ בן אברהם – ישמעאל בן אברהם. אמת אמנם שאז [בעת הולדת ישמעאל] עדיין לא היתה לאברהם מצות מילה והמעלה הגדולה של תמימות, ובשעה שנולד יצחק כבר קיים אברהם מצות מילה, וכבר הי' תמים.

[אף עכ"פ] ומכך שכתוב "אלה תולדות יצחק בן אברהם" הינו יכולים לטעות ולחשוב שגם יצחק הוא לא יותר מבן גשמי של אברהם, לכן אמר השי"ת בתולדות יצחק, שלא יהי' כל טעות לחשוב שיחוסו של יצחק הוא לא יותר מכך שיצחק בן אברהם – "אברהם הוליד את יצחק" – היחוס הגדול, שקיים רק אצל יצחק, הוא מה ש"אברהם הוליד את יצחק", קלסתר פניו של אברהם ישנו רק אצל יצחק והוא העביר זאת ליעקב אבינו ובירושה לכל ישראל, וזהו בנים אתם לה"א – שנשמות ישראל הם חלק מעצמות א"ס ב"ה.

